

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА АТАНАС ВАТАШКИ
„ОТНОШЕНИЕТО МЕЖДУ ВЯРА И РАЗУМ В СЪЧИНЕНИЯТА
НА ДРЕВНИТЕ ХРИСТИЯНСКИ АПОЛОГЕТИ“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.4. РЕЛИГИЯ
И ТЕОЛОГИЯ (*Християнска апологетика*)
от проф. дфн Нина Димитрова

Атанас Ваташки получава бакалавърска степен по теология от Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2015 г., през следващата 2016 г. получава и магистърската си степен там, а през 2018 г. става и магистър по история към СУ. От 2018 г. е редовен докторант по *Християнска апологетика* към БФ на СУ. За член на научното жури по процедурата за защита на неговия дисертационен труд съм избрана със заповед на Ректора № РД 38-289 от 02. 07. 2021.

Дисертационният труд е с общ обем от 257 страници, а библиографията включва 109 заглавия на кирилица (извори, изследователска литература, интернет източници) и 75 на латиница. Структурата обхваща предговор, увод и четири глави.

Уводът е изготвен съобразно нормативните изисквания и наброява всички необходими компоненти, започвайки с коментара за актуалността на избраната тема, дължаща се на постоянните (но в различни въплъщения) рационални предизвикателства пред християнството. А замисълът на предлаганата разработка е евристичното включване на солидната аргументация, съдържаща се в творчеството на християнските апологети. Така е обоснована и причастността на дисертационния труд към областта на *християнската апологетика*. Той, както е показано от автора, има отношение към много дисциплини, включително към историята на философията. Докторантът пояснява, че оказаното философско влияние върху древните християнски апологети се отнася предимно до

терминологията, отчасти до обосноваването на тезите и рядко до самите идеи, които, заимствани, впоследствие биват богословски осмисляни.

В увода са изявени още целта (чието изпълнение е предвидено чрез решението на две основни задачи), както и съвкупността от приложени методи.

Особено важен компонент в един увод е въвеждането на *тезата* на дисертационния труд – в случая тя провъзгласява съвместимостта на разума с християнството.

Атанас Ваташки е направил обзор и на състоянието на изследванията по тематиката на дисертацията и е представил и българския принос в това отношение – предимно творчеството на арх. Евтимий (но от периода 20-те – 40-те години на XX век значими имена в дебата най-общо върху връзката *наука – религия* са и митрополит Стефан Софийски, Иван Панчовски, Иван Марковски, Борис Маринов, Ганчо Пашев, Димитър Пенев).

В дисертацията е използван методът на хронологичната класификация на древните християнски писатели, в съответствие с който те са обособени в три групи – принадлежащи към ранния, междинния и късния период на християнската апологетика.

Първата глава логично е анонсирана като особено важна, въвеждаща в проблематиката – тя обговаря контекста/контекстите, в който/които се създават творенията на християнските апологети. Според мен обаче историческият обзор на философите от Сократ насам би могло да бъде спестен; не е подходящо и да се започне параграфът, посветен на религиозно-философската обстановка в гръко-римската античност, с цитат относно това, що е философията – на разбиранията (респ. дефинициите) за философията са посветени томове изследвания.

Добро впечатление оставя анализът на „библейските основи за връзката между вяра и разум“, детайлното проследяване на присъствието на двете понятия (респ. разбиранията за тяхното съотношение) в Стария и в Новия Завет. Авторът пристъпва с презумпцията, че „вярата не само не унищожава разума, но и го усъвършенства и осмисля растежа в него“ (с. 52), като въз основа на последвалия анализ на библейски текстове доказва своето предположение.

Проникновено и убедително е представен въпросът за сътрудничеството с елинската философия, поставен и решаван от св. Павел.

Първата глава напълно изпълнява предназначението си и изложението на основните моменти от творчеството на християнските апологети се разполага в последвалите три глави, следвайки хронологичния принцип. Трябва непременно да се отбележи добре обмислената структура, която е предпоставка за успеха на начинанието. Всяка глава завършва с ясно формулирани изводи, което дава възможност да се види логическата последователност в дисертационния текст.

И така, в трите *исторически* глави е разгледано творчеството на следните християнски писатели: Юстин Философ, Атинагор Атински, Климент Александрийски, Тертулиан, Марк Минуций Феликс и Ориген. Докторантът е открил своеобразието на всеки от тези автори в търсения аспект, акцентирал е върху възможността принципните им постановки да бъдат актуализирани и използвани в изясняването на въпроса за начина на съвместимост между вяра и разум, религия и наука. Удовлетворителен е анализът на принципните постановки на св. Климент Александрийски за единството на вяра и разум, за същността на вярата и основанията за нейната необходимост за разума, както и за разбиранията му за философията, опровергаващи нейните отрицатели. Важно е и разяснението на причините за Тертулиановата враждебност към философията, интересни са коментарите на известната фраза „вярвам, защото е абсурдно“. Добро впечатление оставя и създаденият *портрет* на Ориген, поставеният акцент върху въпроса за произхода на злото.

Заклчението още веднъж обобщава резултатите от изследването, сочещи основателността на издигнатата теза – за съвместимостта между вяра и разум, като е доказана продуктивността на формулираните от древните християнски апологети идеи – актуални и днес.

Имам дребни критични бележи към правописа на текста (напр. *теорИтичен*), както и някои несъгласия с квалификации на философи, но те не променят общото ми впечатление от труда.

Авторефератът на дисертацията е изготвен според стандартите и адекватно представя дисертацията. В него е поместена и справка за приносите, изготвена според самооценката на докторанта. Те са обособени в три пункта и са реалистични в претенцията си.

Атанас Ваташки има и добро публично присъствие – той е декларирал 6 статии по темата на дисертационния труд (две под печат), както и две други, посветени на творчеството на български богослови.

Казаното дотук ми дава основание убедено да поискам научното жури по защитата на дисертационния труд на тема „Отношението между вяра и разум в съчиненията на древните християнски апологети“ да присъди на неговия автор Атанас Ваташки исканата образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.4 *Религия и теология* (специалност *Християнска апологетика*).

20. 09. 2021

Подпис: